

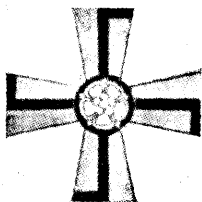
ORNIS FENNICA

XVII, N:o 2-4

SUOMEN LINTUTIETEELLISEN YHDISTYKSEN JULKAISEMA
UTGIVEN AV ORNITOLOGISKA FÖRENINGEN I FINLAND

1940, 24. XI.

Toimitus *P. Palmgren, O. Kalela*
Redaktion

P R O P A T R I A

Arvo Airanne

Tammikuun 19 p:nä 1940 kuoli sotilassairaalassa rintamalla saamiinsa haavoihin sotilasohjaaja, kapteeni ARVO AIRANNE.

Hän oli syntynyt Mikkelissä 22. X. 1897, tuli ylioppilaaksi Nurmeksessa, kävi Vimpelin sotakoulun 1917—18, tuli suojeluskuntaupseeriksi 1921, res.vänrikiksi 1926, res.luutnantiksi 1929 ja aktiiviluutnantiksi 1933.

Otettuaan osaa vapaussotaan, missä haavottui, sekä Viron vapaussotaan Airanne suoritti elämäntyönsä suojeluskuntajärjestön palveluksessa. Hän toimi aluksi paikallispäällikkönä Rautavaaralla ja Suomussalmella, määrättiin 1928 Kainuun sk.piiirin 2. alueen aluepäälliköksi sekä 1932 samaan piiriin sotilasohjaajaksi, missä toimessa hän oli kuolemaansa asti.

Arvo Airanne, Kainuun erämaitten väsymätön samoilija, oli vähemmän tunnettu yhdistyksemme piirissä. Hänessä paloi sammumaton into luontoa ja erikoisesti lintumaailmaa kohtaan. Hän oli innokas munien keräilijä, mutta hän jätti myös jälkeensä arvokkaita faunistisia ja fenologisia muistiinpanoja. Luonteeltaan hän oli huimapäisen rohkea, toverina harvinaisen avomielinen ja hauska; hän oli siis ihanteellinen armeijamme erämaasoturityyppi.

A. A. Arhimo

Helmikuun 16 pnä 1940 kaatui torjuntahyökkäyksessä Taipaleenjoen Koukunniemessä fil. kand., res.vänrikki ARTUR ARIEL ARHIMO (alk. Lönnfors).

Hän oli syntynyt Viipurissa 14. VI. 1911, tullut ylioppilaaksi Helsingin Suomalaisesta lyseosta keväällä 1931 ja fil. kandidaatiksi, pääaineenaan orgaaninen kemia, 1938.

Arhimon tutkimustyö suuntautui voimakkaasti biokemian, lähinnä kasvibiokemian alalle. Hänen työ kautensa oli lyhyt, mutta intensiivinen, mistä ovat todistuksena hänen vajaan vuoden sisällä suorittamiinsa töihin perustuvat viisi julkaisua. Tutkijana hän oli ehdottoman objektiivinen, kriittinen ja tarmokas, kokeellisena biokemistinä taitava, työtoverina suora, reipas ja avulias. Hänen omiin spekulatioihin perustuvat laajemmat työnsä jäivät suunnitteluasteelle.

Arhimon lintutieteelliset harrastukset painoi hänen ominaisuutensa jakamattomasti syventyä tutkimuksiinsa viime vuosina huomattavasti taka-alalle. Ollen kuitenkin kiinnostunut uusimmistakin saavutuksista lintuekologian alalla hän vielä sängen myöhään suunnitteli keräämänsä ja jo osittain järjestämänsä kulttuurivaikutusten suhteita Helsingin puistojen linnustoon käsittelevän aineiston lopullista järjestämistä tutkielmaksi eläintieteen korkeinta arvosanaa varten. Joskin hän ornitologina enemmän oli innokas ja pitkäaikaisen kenttäkokemuksen omaava harrastelija kuin tutkija ennätti hän kuitenkin tältäkin alalta jo julkaista ekologisuontoisen saaristolinnustoa käsittelevän tutkielman yhdessä R. P. Tammilehdon kanssa.

Lintutieteellisiä julkaisuja. A. A. ARHIMO ja R. P. TAMMILEHTO, 1936, Espoon ja Kirkkonummen saaristojen linnustosta. (Summary: On bird-life in the archipelago of Espoo and Kirkkonummi.) *Ornis Fennica* 14: 124—134.

Stig Bergroth

Vid tiden för det dystra fredsslutet i mars 1940 spriddes budskapet om att res. und.serg., stud. STIG FREDRIK BERGROTH stupat och kvarblivit på slagfältet. Den 17 februari hade den avdelning som han tillhörde fått order att bevaka en väg i Pien-Pero. Då fientliga tanks försökte bryta sig igenom, lämnade Bergroth sin skyddsgrop för att med en buntladdning förstöra en pansarvagn,

men blev härvid beskjuden från en annan, som han tydligen ej observerat.

Stig Bergroth var född i Kuusankoski 26. XII. 1919. År 1930 inträdde han i Svenska Lyceum i Åbo, därifrån han 1939 blev student. Efter avslutad skolgång började han omedelbart avtjäna sin värnplikt. Bland sina vänner var Bergroth känd som en intresserad ornitolog och naturkännare. Under skoltiden upptogs en stor del av hans fritid av exkursioner i närheten av Åbo och om somrarna i Åbo skärgård, där han, i synnerhet på Högsåra, Hitis, med omnejd gjort många iakttagelser och undersökningar, av vilka dock största delen på grund av hans bortgång blivit opublicerad. Han intresserade sig även för naturskydd och jaktvård, vilka i honom hade en ivrig och sakkunnig förespråkare.

Ornitologiska publikationer: 1938, Bofynd av *Clangula hyemalis* (L.) i Åbolands skärgård. (Tills. med H. Bruun och K. A. Fredrikson.) *Ornis Fennica* 15: 137. — 1939, Bidrag till kännedomen om vinterfågelbeståndet i Åbo-traktens skogar. (Tills. med H. Bruun.) *Ornis Fennica* 16: 41—45. — 1940, Iakttagelser över fågelfaunan på Runsala vid Åbo. (Tills. med H. Bruun och K. A. Fredrikson.) *Ornis Fennica* 17: 1—7.

Olof Granit

Den 4 mars 1940 stupade soldaten, fil. mag. JOHAN OLOF GRANIT vid Vuosalmi på Karelska näset.

Olof Granit var född den 12 april 1916 och blev student år 1934. Filosofiekandidatgrad vann han i december 1939 efter det kriget brutit ut; kort därpå inträdde han i tjänst som värnpliktig. I februari ryckte han ut till fronttjänst i Karelska näsets hårt ansatta försvarslinjer.

Olof Granit var till sin läggning en utpräglad vetenskapsmannatur; med honom borttrycktes en av våra mest lovande unga biologer. Ända sedan skoltiden hade ornitologin tillvunnit sig huvudparten av hans mångsidiga vetenskapliga intressen. Han studerade med iver sin hembyggs, Korpo sockens, fågelfauna som han avsåg att behandla i en avhandling. Lapplands storslagna natur och dess intressanta fågelfauna fängslade honom på en exkursion till Enare fjälltrakter år 1937 och följande sommar eignade han åt ekologiska undersökningar på Fiskarhalvön. Men jämsides med hans levande kontakt med fältforskningen riktade sig hans intresse även

mot fysiologiska problem. Hans gradualavhandling byggde på en grundlig experimentell undersökning av olika fågelarters hörselsinne, en av de ytterst få dylika undersökningar som utförts. Detta arbete, som gav resultat av stort vetenskapligt värde, kommer att publiceras och bilda ett bestående minnesmärke över den fallne.

Publikation: 1938, Versuch zur quantitativen Untersuchung der Vogelfauna einer Fjeldgegend von Nordfinnland. *Ornis Fennica* 15: 53—64.

Nils Grotenfelt

Den 8 mars stupade res. sanitetsundersergeanten, jur. stud. NILS HERMAN ALEXANDER GROTENFELT i striderna vid Viborgska viken under försök att rädda en sårad kamrat som blivit efter sin trupp.

Nils Grotenfelt var född den 18 april 1916 i Vasa och blev student 1936. Han egnade sig åt juridiska studier vid Helsingfors universitet, men hans intresse för naturen och speciellt för fåglarna, som vaknat redan under skoltiden, förblev levande. Han var en god fågelkännare och deltog regelbundet i Ornitologiska föreningens möten. Under somrarna medverkade han energiskt i ringmärkningsarbetet under långa exkursioner i södra och sydvästra skärgården, särskilt i trakten av Hangö.

Päiviö Kuusisto

Maaliskuun 6:n päivän vastaisena yönä alkoi Laatokan koillisilla rannikkoseuduilla kuulua hirvittävää tykistötulta Pitkänrannan suunnasta. Päivällä ylivoimainen vihollinen hyökkäsi Koirinojan eteläpuolella oleviin saariin, jotka muodostivat Hunttilan „motin“ saartoketjun uhatuimmat nivelet. Toivottomassa puolustustaistelussa kaatui Petäjäsaarella myös res.luutnantti, lehtori ARMO PÄIVIÖ KUUSISTO tukikohdan päällikkönä.

Päiviö Kuusisto oli syntynyt heinäkuun 9 p:nä 1906 ja tuli ylioppilaaksi v. 1925; fil. kand. tutkinnon, pääaineena eläintiede, hän suoritti v. 1930. Vuonna 1932 hänet nimitettiin Savonlinnan lyseon vanhemmaksi lehtoriksi.

Linnut olivat kouluvuosilta saakka Päiviö Kuusiston harrastuksen pääkohteena. Hän oli retkeilijä, metsästäjä ja eränkävijä, joka

näki luontoa ei ainoastaan tieteilijän vaan myös runoilijan silmillä; hän julkaisi lukuisia sanoma- ja aikakauslehtipakinoita havainnoista luonnossa sekä kirjan „Lintukuvia“. Hänen innostuksensa luontoon leimasi myös hänen opettajatoimintaansa; häntä askarrutti jatkuvasti kysymys, kuinka voisi saattaa biologian opetuksen lähemmäksi elävää luontoa, ja hän onnistui siinä hyvin.

Suomen lintutieteellisen yhdistyksen jäseneksi hän tuli v. 1926 ja toimi sen sihteerinä v. 1928—30.

Päiviö Kuusiston tieteelliset harrastukset kohdistuivat aluksi Savonlinnan seudun linnuston kvantitatiiviseen tutkimiseen, johon hänen pro gradu-tutkielmansa perustui; olisi erittäin toivottavaa, että tämä tutkielma saataisiin julkisuuteen. Tältä pohjalta kehittyi yhä voimistuva kiintymys Suomen linnuston regionaaliseen levinneisyyteen ja sen syihin. Hän suoritti kvantitatiivisia tutkimuksia Lapissa 1930 sekä pitkän linja-arvioinnin Rauman seudulta Viipurin tienoille asti. Tuloksena näistä tutkimuksista ilmestyi vielä sotavuotena 1939 edeltävä tutkielma „Onko Suomen linnustotyyppien järjestelmä mahdollinen?“

Samaan harrastuspiiriin pohjautuu myös Kuusiston väitöskirja-aihe: pajulinnun biologia. Pajulintu on tunnetusti kaikista lintulajeistamme eniten hyötynyt kaskiviljelyksestä, joka on painanut leimansa ennen kaikkea hänen rakastamansa Savon metsiin. Monivuotisin, tarmokkain ja monipuolisin tutkimuksin Kuusisto koetti selvittää, mitkä tekijät tekevät pajulinnusta niin tyypillisen lehtimetsien tai lehtipuunsekaisten metsien linnun. Hän ehti saada nämä tutkimukset melkein painokuntoon. Väitöskirja oli käännetty saksaksi kun sota syttyi. Sota, joka vaati hänen henkensä, tuhosi myös hänen kotinsa, joka paloi lentopommituksessa, mutta ennen lähtönsä rajalle hän oli toimittanut käsikirjoituksensa turvaan maaseudulle. Näin säilyi hänen tieteellisen toimintansa tärkein tulos; se muodostaa arvokkaan, erinäisissä suhteissa urauurtavan lintumonografian ja saatetaan pian julkisuuteen pysyväisenä muistomerkkinä kaatuneesta tieteen palvelijasta ja isänmaan puolustajasta.

Tieteellisiä julkaisuja: 1923. Naaraspeipponen joulua ja uutta vuotta viettämässä Savonlinnassa. L. Y. 27: 68. — Mielenkiintoinen tapaus. L. Y. 27: 118—119. — (& Paasio, I.) Peipposen ääntelystä. L. Y. 27: 65. — 1924. Talvilintuhavainnoja Säämingin Pihlajaniemeltä. L. Y. 28: 116—117. — 1925. Uunilinnun (*Phylloscopus trochilus*) häälaulu. L. Y. 29: 19—21. — Havainnoja urpiaisesta (*Acanthis linaria*) syksystä 1923 syksyyn 1924 Savonlinnan seu-

duilla. L. Y. 29: 21—22. — Havaintoja tiklistä (*Acanthis carduelis*) Savonlinnan tienoilla. L. Y. 29: 77—78. — Satakieli päivälaulajana. L. Y. 107. — Pari lintuhavaintoa Inkeroisista. L. Y. 29: 142. — Peltosirkku Taipalsaarella. L. Y. 29: 142. — Käen (*Cuculus canorus*) poikasias, joita pensastasku (*Saxiola rubetra*) ja leppälintu (*Erythacus phoenicurus*) syöttivät. L. Y. 29: 179. — Vähän lisää pajulinnun (*Phylloscopus trochilus*) „häälauluun“. L. Y. 29: 178. — Tyhmänrohkea varispari. L. Y. 29: 178. — 1927. Zug von der Schmarotzerraubmöwe (*Stercorarius parasiticus*) in Südsavolaks. O. F. 4: 122. — Huomioita lintujen äänistä. L. Y. 31: 106—107. — (& I. Välikangas): Käpylintujen runsaslukuisesta esiintymisestä. L. Y. 31: 229. — Käpylinnut (*Loxia*) vaeltamassa. L. Y. 31: 51—52. — 1929. Kvantitatiivisen lintututkimuksen metoodeista. L. Y. 33: 229. — 1930. — Pikku sieppo (*Muscicapa p. parva* Bechst.) etelä- ja pohjois-Savoon (Sa ja Sb) leviämässä. L. Y. 34: 54—56. — 1932. Katsaus Fennoskandian zookoorisuustutkimukseen. Ann. Soc. Vanamo 12, No. 6; 107—144. — 1933. Lintuhavaintoja Haminan Kirkkojärveltä, m. m. liejukanasta [*Gallinula c. chloropus* (L)]. L. Y. 37: 214—216. — 1936. Joutsenen (*Cygnus cygnus*) elinpiiriä. L. Y. 40: 173—176. — 1937. Lisiä sinisorsan, *Anas p. platyrhyncha* L., biologiaan. O. F. 14: 75—76. — 1939. Onko Suomen linnustotyyppien järjestelmä mahdollinen? L. Y. 43: 81—88.

Kaunokirjallista: Lintukuvia. Helsinki 1931. — Noin 50 sanoma-lehti- ja aikakauslehtipakinaa.

Juho Lodman

Den 11 februari 1940 stupade vid Marjapelto i Karhula by på Karelska näset reservkorpralen, bankprokuristen JUHO ELIS LODMAN, efter en lång mödosam fälttjänst som stridsordonnans vid ett maskingevärskompani.

Juho Lodman var född i Lovisa den 23. VI. 1906. Efter 5-årig mellanskolekurs blev han anställd vid Nordiska Föreningsbankens filial i Lovisa år 1922. Sedan han fullgjort sin värnpliktstjänst 1926—27 blev han förflyttad till bankens huvudkontor i Helsingfors samt senare till dess filialkontor vid Fredrikstorg där han en följd av år tjänstgjorde som prokurist.

Juho Lodman var känd som en ytterst samvetsgrann, punktlig personlighet, vilket även bankens direktör i vackra ordalag framhöll vid begravningen. Han var en varm naturdyrkare, som ren från unga år, oberoende av årstid och väderlek, sökte sig ut till naturen, där han med dagbok och kamera insamlade ett för vetenskapen värdefullt material. Såväl hans vackra fågelsamling som av honom uppstoppade biologiska fågelgrupper i flera skolor i staden vittna om hans skicklighet som konservator.

Till medlem i Ornitologiska föreningen blev Lodman invald år 1927. Åren 1936—38 var han skattmästare i föreningen.

Ornitologiska uppsatser: En resa till Aspskärs fågelskyddsområde. (Tills. med I. Forsius.) *Ornis Fennica* 1929: 9—10. — Bo av trana & Bo av bruna kärrhöken. *O. F.* 1935: 63.

J. R. Tanner

Sodan päättymisen edellisenä päivänä, maaliskuun 12 pnä 1940 kaatui Vuosalmella res.vänrikki, fil. maisteri TAUNO RUBEN TANNER.

Hän oli syntynyt toukokuun 2 pnä 1905 Korsnäsissä. Ylioppilaaksi hän tuli v. 1925 ja valmistui fil. kandidaatiksi v. 1930, pääaineena eläintiede. Kouluajoilta saakka hän oli harrastanut lintuja. Hänen tieteelliset tutkimuksensa eivät kuitenkaan kohdistuneet suoraan lintuihin vaan linnuilla eläviin mallophageihin. Näistä hän kirjoitti pro gradu-tutkielmansa, ja julkaisi myös systemaattisen tiedonannon.

Lintutieteellisen yhdistyksen jäseneksi hän liittyi v. 1928.

Tieteellisiä julkaisuja: 1931, *Uusia Mallophaga-löytöjä*. *Mem. Soc. F. Fl. Fenn.* 7: 51—53.

Martti Tertti

Tammikuun 5 pnä 1940 kuoli vartiopaikallaan Mikkelissä ilmapommituksen uhrina yliopiston metsänhoitaja, maat. ja mets. tohtori, sotilasvirkamies MARTTI TERTTI (ent. Sydänheimo ja Hertz).

Hän oli syntynyt Helsingissä 4. III. 1898, tuli ylioppilaaksi 1916, metsänhoitajaksi v. 1923, maat. ja mets. kandidaatiksi v. 1928 sekä maat. ja mets. lisensiaatiksi ja tohtoriksi v. 1932. Toimittuaan opettajana ja assistenttina mm. Helsingin yliopistossa, Evon metsäkoulussa ja Metsätiet. tutkimuslaitoksessa hänet v. 1933 nimitettiin yliopiston metsänhoitajaksi, missä virassa hän toimi kuolemaansa asti.

Tertin päätoiminta kohdistui siis metsätieteen piiriin, missä hän oli tunnettu ahkerana ja taitavana tutkijana sekä erinomaisena opettajana. Hänen useimmat tutkimuksensa ovat metsätieteen ja varsinaisen biologian rajamailta. Paitsi monipuolisia kasvibiologisia ja entomologisia tutkimuksia hän on julkaissut myös useita faunistis-ekologisia tiedonantoja ja kirjoitelmia ornitologian alalta. Varsinkin

kulttuurin vaikutus linnustoon kuului hänen harrastuspiiriinsä. Vireä harrastus lintumaailmaan lieneekin ollut Tertin ensimmäisiä kiintymyksiä biologian alalla, peräisin jo kouluajoilta, ja jokainen, joka hänen kanssaan on retkeillyt, tietää, ettei tämä harrastus myöhemminkään koskaan laimentunut.

Suomen lintutieteellisen yhdistyksen jäseneksi Tertti liittyi v. 1924.

Lintutieteellisiä julkaisuja. 1914 a. Harmaita tikkoja (*Picus canus*) [tavattu Tuusulassa tavallista lukuisammin]. L. Y. 18: 30. — 1914 b. Pyrstötiaisia (*Acredula caudata*) [Tuusulassa]. Samoin. — 1914 c. Punatulkkuja (Pyrrhula rubicilla) [Tuusulassa]. Samoin. — 1914 d. Harvinaisia lintuja Tuusulassa. L. Y. 18: 232. — 1916. Vihreäkerttu (*Phylloscopus sibilator*) [Pielisjärven pitäjässä]. L. Y. 20: 208. — 1920. Ornitologisia havaintoja Tuusulasta. Medd. Soc. F. Fl. Fenn. 45: 196—202. — 1922. Metsänhoidon suhtautumisesta metsälintujemme elinehtoihin. L. Y. 26: 77—89. — 1935. Kulttuurin vaikutus linnustoomme. L. Y. 39: 5—8.

Räkättirastas (*Turdus pilaris* L.) puutarhamarjatuholaisena.

(Edeltävä tiedonanto.)

LAURI SIIVONEN.

Kootessani Maatalouskoelaitoksen Tuhoeläinosaston v:na 1926 järjestämän lintujen vahingollisuutta ja hyödyllisyyttä selvittelevän kyselyn (vrt. HILLI 1927 ja 1929) tuloksia räkättirastaan kohdalta kävi erittäin valaisevasti selville, miten räkättirastaan puutarhamarjoille aiheuttama tuho on keskittynyt pääasiassa lounaisimpaan Suomeen ja miten räkättirastas taas Pohjois-Suomessa ei ole ensinkään esiintynyt marja-aikana puutarhamaililla. Tämän kyselyn tulokset käyvät selville kartasta 1.

Turun, Tampereen, Hämeenlinnan, Lahden ja Porvoon rajoittama Suomen lounaisin osa on räkättirastaan puutarhamarjoille aiheuttamien tuhojen keskus. Tämän alueen itä- ja pohjoispuolella on räkättirastaan mainittava esiintyminen puutarhamarjatuholaisena paikottaista ja keskittynyt pääasiassa vain muutamiiin harvoihin seutuihin. Sellaisista on ennen muita mainittava Kokemäenjoen laakson, Vaasa-Ilma-